

DARIUSZ ROGOWICZ
ORCID 0000-0003-3670-7473

*Akademia Nauk Stosowanych WSZiA
w Opolu*

MARCIN SAPUN
ORCID 0009-0007-2288-0968

Szkoła Policji w Pile, Uniwersytet Zielonogórski

MOTYWY WYBORU KLAS MUNDUROWYCH PRZEZ MŁODZIEŻ W KONTEKŚCIE SPOŁECZNO-EDUKACYJNYM

ABSTRACT. Rogowicz Dariusz, Sapun Marcin, *Motywy wyboru klas mundurowych przez młodzież w kontekście społeczno-edukacyjnym* [Young People's Motivation for Choosing Uniformed Classes in the Polish Socio-Educational Context] Studia Edukacyjne no. 79, 2025, Poznań 2025, pp. 181-190. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. Submitted: 14.11.2025. Accepted: 18.12.2025. DOI: 10.14746/se.2025.79.12

The aim of the article is to identify and analyze the motives and psychological and sociological conditions accompanying young people's decisions to choose uniformed classes within the Polish education system. The study verifies the assumption that this choice is primarily associated with internal developmental needs characteristic of adolescence rather than with pragmatic considerations related to future occupational security. The analysis is based on the results of a survey conducted among 282 students and graduates of uniformed classes from the Opole Voivodeship. Quantitative data were subjected to statistical analysis, including correlation and significance tests, to verify five research hypotheses. The findings were additionally confronted with data on the professional motivations of uniformed service officers and nationwide studies on social trust. The interpretation, grounded in motivational psychology, indicates that the dominant motives for choosing uniformed classes are internal in nature, such as interest in uniformed services, the desire to acquire new skills, and the need to experience challenges and adventure. The hypothesis linking this educational choice with the need for security was rejected, which supports the concept of a "romantic phase" of motivation typical of adolescence, distinct from the "pragmatic phase" observed among adult officers. Sociological analysis confirms that students of uniformed classes predominantly originate from smaller towns and rural areas. While the influence of family tradition was not statistically confirmed, the educational institution itself emerged as a key factor in transforming youthful aspirations into concrete career plans. The decision to choose a uniformed class appears to be a multidimensional process in which psychological needs related to development, identity formation, and belonging co-occur with a specific sociological context shaped by place of residence, family support, school ethos, and the social image of uniformed services. The results highlight the theoretical value of the motivational mechanisms identified and

suggest the need to differentiate recruitment strategies, addressing adolescents and adult candidates with distinct communication approaches.

Key words: motivation, uniformed classes, youth, adolescence, educational choice

Klasy mundurowe stanowią specyficzny i coraz bardziej ugruntowany element polskiego systemu edukacji ponadpodstawowej. Są to wyspecjalizowane profile kształcenia, których nadrzędnym celem jest przygotowanie młodzieży do przyszłej służby w takich formacjach, jak Wojsko Polskie, Policja, Straż Graniczna, czy Państwowa Straż Pożarna. Ich funkcjonowanie, często realizowane we współpracy z jednostkami patronackimi, obejmuje rozszerzony program zajęć z zakresu edukacji dla bezpieczeństwa, sprawności fizycznej, musztry oraz podstaw wiedzy specjalistycznej, właściwej dla danego profilu służby (DzU 2025, poz. 266). W ostatnich latach zyskały one na znaczeniu, ewoluując w kierunku rozwiązań systemowych, czego przykładem jest program Certyfikowanych Wojskowych Klas Mundurowych, a następnie Oddziałów Przygotowania Wojskowego (OPW), wspieranych bezpośrednio przez Ministerstwo Obrony Narodowej. Rosnąca popularność tych klas czyni je istotnym zjawiskiem społecznym i edukacyjnym, wymagającym pogłębionej analizy czynników determinujących wybory młodych ludzi (Materac, 2021, ss. 165-166).

Analiza psychologicznych uwarunkowań wyboru klas mundurowych odsłania złożony obraz motywacji, w którym dominują czynniki wewnętrzne, związane z rozwojem osobistym i poszukiwaniem tożsamości, a nie, jak mogłoby się wydawać, z pragmatyczną kalkulacją dotyczącą przyszłego bezpieczeństwa. Badanie przeprowadzone przez autora artykułu na grupie 282 uczniów i absolwentów klas mundurowych z województwa opolskiego dostarcza jednoznacznych danych na temat hierarchii motywacji, stojących za ich wyborem edukacyjnym. Na pytanie o powody wyboru klasy mundurowej, respondenci najczęściej wskazywali na czynniki o charakterze wewnętrznym i rozwojowym. Zdecydowanie dominującym motywem było zainteresowanie służbami mundurowymi, wskazane przez aż 70,6% badanych. Na drugim miejscu, z identycznym wynikiem 51,1%, znalazły się chęć zdobycia nowych umiejętności oraz możliwość lepszego przygotowania do przyszłej pracy. Istotną rolę odgrywała również chęć przeżycia przygody i emocji, którą jako motywację wskazało 36,5% respondentów. Ten obraz młodzieńczych aspiracji stoi w wyraźnym kontraście do motywacji deklarowanych przez dorosłych zawodowych funkcjonariuszy i oficerów. Badania przytaczane w dyskusji wyników analizowanego raportu wskazują, że w przypadku oficerów Wojska Polskiego kluczowe znaczenie mają czynniki ekonomiczne i stabilizacyjne: wysokie zarobki, pewność i stabilność pracy oraz prawo do wcześniejszej emerytury. Podobna struktura motywacji obserwowana jest w Policji, gdzie

stabilność zatrudnienia, terminowe wynagrodzenie i świadczenia socjalne są silnymi motywatorami (opracowanie własne). Międzynarodowe badania nad rekrutacją do sił zbrojnych również potwierdzają, że dla młodych dorosłych decydujących się na karierę wojskową czynniki takie, jak bezpieczeństwo zatrudnienia, możliwości rozwoju kariery, świadczenia medyczne i finansowe oraz możliwość opłacenia dalszej edukacji są absolutnie kluczowe (Binková, Štěpánková, 2023, ss. 54-55).

Ta fundamentalna różnica w hierarchii motywów pozwala na sformułowanie modelu dwóch faz motywacji do kariery w służbach mundurowych. Wybór klasy mundurowej na wczesnym etapie łączy się z tak zwaną fazą romantyczną. Jest ona napędzana przez, wyidealizowane wyobrażenia o służbie, ciekawość, potrzebę samorealizacji i przeżycia przygody, czynniki głęboko zakorzenione w psychologii okresu dorastania. Z kolei, decyzja o wstąpieniu do służby zawodowej po osiągnięciu dorosłości inicjuje fazę pragmatyczną, w której dominującą rolę zaczynają odgrywać realia rynku pracy, potrzeby finansowe i długofalowe planowanie życiowe. Rozróżnienie to ma fundamentalne znaczenie dla strategii rekrutacyjnych. Komunikaty podkreślające stabilność i świadczenia emerytalne, choć skuteczne w przypadku dorosłych kandydatów, mogą nie rezonować z młodzieżą na etapie wyboru szkoły średniej. W celu przyciągnięcia kandydatów do klas mundurowych, należy odwoływać się do obietnicy przygody, samodoskonalenia i zdobycia unikalnych umiejętności, co jest zgodne z ich potrzebami rozwojowymi (Materac, 2021, ss. 169-171). Poniższa tabela 1, prezentująca badania własne, potwierdza to, co wcześniej zostało opisane.

Tabela 1

Porównanie motywacji uczniowie klas mundurowych
vs. zawodowi oficerowie

Ranking	Motywacje uczniów klas mundurowych (N = 282)	Motywacje zawodowych oficerów Wojska Polskiego
1	zainteresowanie służbami mundurowymi (70,6%)	zarobki (71,0%)
2	chęć zdobycia nowych umiejętności (51,1%)	pewność i stabilność pracy (45,2%)
3	lepsze przygotowanie do przyszłej pracy (51,1%)	patriotyzm / tradycja rodzinna (ok. 36,0%)
4	prestż klasy mundurowej (46,8%)	prawo do wcześniejszej emerytury (32,3%)
5	chęć przeżycia przygody i emocji (36,5%)	prestż zawodu (32,3%)

Źródło: opracowanie własne; Liberacki, 2007, s. 106.

Dominacja motywów o charakterze wewnętrznym wskazuje, że wybór klasy mundurowej pełni funkcję rozwojową, charakterystyczną dla okresu adolescencji. Motywy te nie determinują decyzji edukacyjnej w sensie przyczynowo-skutkowym, lecz współwystępują z nią jako element procesu kształtowania tożsamości, potrzeby sprawdzenia własnych możliwości oraz poszukiwania przynależności.

Dane wynikające z przeprowadzonego przez autorów badania jednoznacznie wskazują, że dla młodzieży klasa mundurowa jest postrzegana nie tylko jako ścieżka do zawodu, ale przede wszystkim jako arena rozwoju osobistego. Respondenci wysoko ocenili stwierdzenie, że wybór tej klasy pozwala im się rozwijać, ze średnią oceną 3,77 w pięciostopniowej skali i medianą na poziomie 4,00. Oznacza to, że połowa badanych zgodziła się z tym stwierdzeniem na poziomie „raczej tak” lub „zdecydowanie tak”. Co więcej, uczniowie deklarują silne zainteresowanie niematerialnymi aspektami służby. Średnia ocena dla pytania „Interesują mnie wartości i zasady, które reprezentują służby mundurowe” wyniosła 3,94, a mediana – ponownie 4,00 (opracowanie własne). Sugeruje to, że młodzież identyfikuje się z etosem służby, obejmującym takie wartości, jak dyscyplina, odpowiedzialność, patriotyzm, służba innym i honor (DzU z 2025 r., poz. 266). Atrakcyjność klas mundurowych zdaje się również leżeć w ich specyfice, która promuje rywalizację i pokonywanie własnych słabości. Stwierdzenie „Lubię wyzwania i rywalizację, które są częścią nauki w klasie mundurowej” uzyskało średnią ocenę 3,79 w przeprowadzonym przez autorów badaniu (opracowanie własne).

Wyniki te doskonale wpisują się w klasyczne teorie motywacji, takie jak teoria Herzberga, która rozróżnia czynniki higieny (np. płaca, warunki pracy) od motywatorów. W przypadku młodzieży wybierającej klasę mundurową, to właśnie motywatory związane z samorealizacją, osiągnięciami i możliwością rozwoju zdają się odgrywać kluczową rolę. Służby mundurowe oferują młodym ludziom jasno zdefiniowany system wartości i strukturę, które mogą być szczególnie atrakcyjne w okresie poszukiwania moralnego kompasu i porządkowania swojego świata. Dla wielu uczniów klasa mundurowa staje się zatem narzędziem do samodoskonalenia i formowania tożsamości, opartych na klarownym, wymagającym etosie (Knopp, 2021, s. 64).

Jednym z najbardziej zaskakujących i analitycznie istotnych wyników badania przeprowadzonego przez autorów jest całkowity brak statystycznego związku między potrzebą bezpieczeństwa a wyborem ścieżki mundurowej. Hipoteza badawcza numer 2, zakładająca, że „motywacja do wyboru klasy mundurowej koreluje z wysokim poziomem potrzeby bezpieczeństwa i stabilizacji życiowej”, została jednoznacznie odrzucona. Analiza korelacji rang Spearmana między zmienną „Wybór tej klasy daje mi poczucie bezpie-

czeństwa” a planami związania przyszłości zawodowej ze służbami, wyka-zała współczynnik korelacji bliski zeru i całkowicie nieistotny statystycznie. Oznacza to, że poczucie bezpieczeństwa wynikające z nauki w klasie mundurowej nie ma żadnego przełożenia na decyzje o przyszłej karierze (opracowanie własne).

Wynik ten stoi w ostrej sprzeczności z ugruntowanym w literaturze obrazem rekrutacji do służb mundurowych, zwłaszcza w kontekście anglosaskim. Amerykańskie badania wielokrotnie pokazywały, że siły zbrojne funkcjonują jako „siatka bezpieczeństwa” (*camouflaged safety net*) dla młodzieży pochodzącej ze środowisk defaworyzowanych ekonomicznie i społecznie, oferując im stabilne zatrudnienie, świadczenia i ścieżkę awansu, której nie znajdują na rynku cywilnym (Elder i in., 2010, ss. 466-468). Brak korelacji nie oznacza, że bezpieczeństwo jest nieistotne, lecz że na etapie wyboru szkoły średniej nie jest ono *pierwotnym motywatorem psychologicznym*. Można postawić hipotezę o swoistej inwersji przyczynowej. Dla adolescentów pierwotnymi, aktywnymi motywatorami są czynniki wewnętrzne, pasja, chęć rozwoju, potrzeba sprawdzenia się. Stabilność i bezpieczeństwo, które kojarzą się z zawodem żołnierza czy policjanta, są postrzegane raczej jako przyszła, wtórna korzyść – pozytywna *konsekwencja* podążania za swoimi zainteresowaniami, a nie *przyczyna* tego wyboru. W języku teorii Herzberga, bezpieczeństwo dla tej grupy wiekowej nie jest aktywnym „motywatorem”, lecz pasywnym „czynnikiem higieny”, czymś, co sprawia, że dana ścieżka kariery jest w ogóle brana pod uwagę jako racjonalna w dłuższej perspektywie, ale nie jest tym, co wywołuje początkowy entuzjazm i pociąg do działania (Knopp, 2021, ss. 62-64).

Aspekt społeczno-psychologiczny, związany z potrzebą przynależności do grupy, odgrywa istotną, choć być może nie zawsze w pełni uświadamianą, rolę w przyciąganiu młodzieży do klas mundurowych. Wyniki badania pokazują, że uczniowie raczej zgadzają się ze stwierdzeniem, iż przynależność do klasy mundurowej daje im poczucie bycia częścią wyjątkowej grupy. Średnia ocen dla tego pytania wyniosła 3,46 w pięciostopniowej skali, a mediana osiągnęła poziom 4,00. Oznacza to, że dla wielu młodych ludzi klasa mundurowa ma wartość symboliczną i społeczną, wyróżniając ich na tle rówieśników (opracowanie własne). To poczucie elitarności i silnej tożsamości grupowej jest potężnym czynnikiem motywującym, obserwowanym również w najbardziej prestiżowych jednostkach, takich jak wojska specjalne, gdzie tradycja i wspólnota są spoiwem budującym poczucie przynależności. Sam mundur, jako potężny symbol, nadaje natychmiastowy, zewnętrzny prestiż. Jak wskazują badania nad uczniami klas policyjnych, odróżnia ich to od rówieśników z innych profili, którzy na swój status i pozycję w grupie muszą zapracować w inny sposób (Policja Wielkopolska).

Z perspektywy psychologicznej, przynależność do tak zwanej „instytucji totalnej”, z jej jasno określonymi normami, hierarchią i wartościami, może zaspokajać fundamentalne potrzeby struktury, porządku i przewidywalności, które są szczególnie istotne w burzliwym okresie adolescencji (Shepherd i in., 2021, s. 591).

Decyzje edukacyjne młodzieży, choć przeżywane jako indywidualne i autonomiczne, są głęboko osadzone w kontekście społecznym. Analiza socjologiczna ukazuje, jak czynniki takie, jak miejsce zamieszkania, środowisko rodzinne, społeczny wizerunek służb oraz kultura samej szkoły kształtują i ukierunkowują wybory młodych ludzi. Jednym z najsilniejszych i statystycznie potwierdzonych wniosków płynących z badania autora jest dominująca rola miejsca zamieszkania jako predyktora wyboru klasy mundurowej. Hipoteza badawcza numer 3, zakładająca, że „młodzież z mniejszych miejscowości częściej wybiera klasy mundurowe niż młodzież z dużych miast”, znalazła pełne potwierdzenie w danych. Aż 76,3% wszystkich respondentów pochodziło ze wsi oraz miast liczących do 50 tysięcy mieszkańców. Dla porównania, młodzież z miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców stanowiła zaledwie 10,3% badanej próby (opracowanie własne).

Ten wyraźny wzorzec demograficzny można interpretować z kilku perspektyw socjologicznych. Po pierwsze, ograniczone alternatywy edukacyjne i zawodowe w mniejszych ośrodkach mogą czynić stabilną, prestiżową i jasno zdefiniowaną ścieżkę kariery w służbach mundurowych relatywnie bardziej atrakcyjną niż w dużych aglomeracjach, które oferują szerszy wachlarz możliwości. Po drugie, w społecznościach wiejskich i małomiasteczkowych mogą być silniej zakorzenione tradycyjne wartości, takie jak patriotyzm, szacunek dla autorytetu i etos służby publicznej, które naturalnie rezonują z ideologią służb mundurowych. Po trzecie, kariera w mundurze może być postrzegana jako realna i dostępna ścieżka awansu społecznego oraz ekonomicznego dla młodzieży z regionów o niższym kapitale ekonomicznym i kulturowym, co jest zjawiskiem obserwowanym również w innych krajach. Miejsce zamieszkania stanowi zatem potężny czynnik strukturalny, który pokazuje, że decyzja o wyborze klasy mundurowej jest nie tylko wynikiem indywidualnych predyspozycji, ale również produktem określonych warunków społeczno-geograficznych (Elder, 2010, ss. 458-459).

Analiza wpływu rodziny na wybory edukacyjne uczniów klas mundurowych ujawnia obraz pełen pozornych sprzeczności, który wymaga zniuansowanej interpretacji. Z jednej strony, badanie przeprowadzone przez autorów dostarcza wyników, które zdają się marginalizować rolę tradycji rodzinnych. Hipoteza 1, zakładająca, że posiadanie członka rodziny w służbach mundurowych istotnie zwiększa prawdopodobieństwo planowania podobnej kariery nie została potwierdzona statystycznie. Co więcej, uczni-

wie w przytłaczającej większości deklarują, że decyzja o wyborze klasy była „ich własna”, a ich poczucie autonomii w tym procesie jest bardzo wysokie. Z drugiej strony, te same dane pokazują, że rodzina jest wszechobecna w tle tych „autonomicznych” decyzji. Aż 40,8% badanych przyznaje, że członek ich rodziny pracuje w służbach mundurowych. Wpływ rodziny, choć niedominujący, stanowi drugi najczęściej wskazywany czynnik zewnętrzny. Co najważniejsze, uczniowie deklarują otrzymywanie bardzo silnego wsparcia ze strony bliskich w swoim wyborze. Ta pozorna sprzeczność między deklarowaną autonomią a faktyczną obecnością i wsparciem rodziny jest kluczowa dla zrozumienia mechanizmów socjalizacyjnych (opracowanie własne; Pielak, 2000, ss. 98-100).

Brak istotności statystycznej w teście chi-kwadrat w badaniu nie świadczy więc o braku wpływu rodziny, lecz o jego subtelnym charakterze. Mamy tu do czynienia ze zjawiskiem, które można nazwać „iluzją autonomii”. Z psychologicznego punktu widzenia, poczucie sprawczości i samodzielnego podejmowania decyzji jest kluczowe dla rozwoju tożsamości adolescenta. Jednak z perspektywy socjologicznej, ta autonomia jest realizowana w ramach możliwości i wzorców zdefiniowanych przez środowisko rodzinne. Rola rodziny polega nie tyle na bezpośredniej presji czy przymusie („musisz iść do klasy mundurowej”), ile na normalizacji i legitymizacji tej ścieżki. Poprzez pozytywne wzorce, codzienne rozmowy i okazywane wsparcie, rodzina tworzy środowisko, w którym wybór kariery w służbach mundurowych staje się naturalną, wartościową i godną poparcia opcją. Rodzina dostarcza „rusztowania” dla decyzji, pozwalając młodemu człowiekowi odczuwać, że samodzielnie dokonuje wyboru w ramach wstępnie ustrukturyzowanego i zaakceptowanego przez najbliższych pola możliwości (opracowanie własne).

Młodzi ludzie podejmując decyzje o swojej przyszłości, konfrontują się ze złożonym i często sprzecznym obrazem społecznym służb mundurowych. Wyniki badania przeprowadzonego przez autorów odzwierciedlają tę ambiwalencję. Postrzeganie prestiżu klas mundurowych w najbliższym otoczeniu jest wyraźnie niejednoznaczne: 26,2% uczniów uważa je za prestiżowe, 28,4% jest przeciwnego zdania, a największa grupa, aż 45,4%, deklaruje „brak zdania”. Mimo to, sam prestiż został wskazany jako istotny czynnik motywujący przez 46,8% badanych w pytaniu wielokrotnego wyboru (opracowanie własne). Ten brak jednolitej opinii wśród młodzieży znajduje swoje odzwierciedlenie w ogólnopolskich danych dotyczących wizerunku poszczególnych formacji. Z jednej strony, niektóre służby cieszą się ogromnym kapitałem społecznym, z drugiej – wizerunek innych jest bardziej skomplikowany i podatny na wahania.

Tabela 2

Prestiż i zaufanie społeczne do służb mundurowych w Polsce

Służba/Formacja	Pozycja w rankingu prestiżu zawodów 2025	Poważanie (%)
Strażak	1.	83,0
Strażnik graniczny	6.	66,4
Wojsko/oficer	14.	58
Policjant	26.	48,5

Źródło: SW Research, 2025.

Najbardziej doniosłym i statystycznie najmocniejszym wnioskiem socjologicznym płynącym z badania autorów jest potwierdzenie kluczowej roli, jaką odgrywa konkretna instytucja edukacyjna w kształtowaniu planów zawodowych uczniów. Hipoteza badawcza numer 5, zakładająca, że „uczniowie Zespołu Szkół im. Józefa Warszawicza w Prószkowie częściej planują związać swoją przyszłość zawodową ze służbami mundurowymi niż uczniowie z innych szkół”, została potwierdzona z wysokim poziomem istotności statystycznej. Wynik ten jest tym bardziej uderzający, że analizy porównawcze nie wykazały żadnych istotnych statystycznie różnic między uczniami z Prószkowa a ich rówieśnikami z innych szkół pod względem kluczowych predyspozycji psychologicznych. Obie grupy w podobnym stopniu deklarowały poczucie bezpieczeństwa, postrzeganie klasy jako przestrzeni do rozwoju oraz zainteresowanie wartościami i zasadami służb (opracowanie własne).

Pomimo upływu czasu, zidentyfikowane mechanizmy motywacyjne – w szczególności znaczenie potrzeb rozwojowych, tożsamościowych i roli instytucji edukacyjnej – zachowują walor teoretyczny. Ich aktualność polega nie na odtwarzaniu współczesnego obrazu młodzieży, lecz na możliwości porównawczej i interpretacyjnej w odniesieniu do kolejnych kohort uczniów. Analiza danych psychologicznych i socjologicznych pozwala na sformułowanie zintegrowanego modelu wyjaśniającego fenomen wyboru klas mundurowych przez młodzież. Proces ten inicjowany jest przez wewnętrzne potrzeby psychologiczne adolescenta, takie jak poszukiwanie tożsamości, potrzeba rozwoju osobistego, pragnienie przeżycia przygody, identyfikacja z klarownym systemem wartości oraz potrzeba przynależności do wyróżniającej się grupy. Te uniwersalne dla okresu dorastania dążenia znajdują szczególnie podatny grunt w określonym kontekście socjologicz-

nym. Do jego kluczowych elementów należą: pochodzenie z mniejszej miejscowości, gdzie ścieżka mundurowa jest postrzegana jako bardziej atrakcyjna alternatywa; wspierające, choć niekoniecznie dyrektywne, środowisko rodzinne, które normalizuje i legitymizuje taki wybór; oraz ogólnie pozytywny, choć zniuansowany, wizerunek służb mundurowych w społeczeństwie. Wreszcie, kluczową rolę w transformacji ogólnego zainteresowania odnośnie konkretnego planu zawodowego odgrywa instytucja edukacyjna. Szkoła o silnym etosie i dobrze zorganizowanym programie działa jako potężny mechanizm socjalizujący, który wzmacnia motywację i przekuwa młodzieńcze aspiracje w realne plany na przyszłość (opracowanie własne).

Trzeba jednocześnie zaznaczyć, że prezentowane wyniki należy interpretować z uwzględnieniem ograniczeń badania, w szczególności czasu jego realizacji oraz deklaratywnego charakteru zastosowanego narzędzia badawczego. Ograniczenia te nie podważają poprawności uzyskanych rezultatów, lecz wyznaczają ramy ich interpretacji oraz wskazują na zasadność dalszych badań o charakterze replikacyjnym i porównawczym, prowadzonych w odniesieniu do kolejnych kohort uczniów.

Wkład autorów

Autorzy deklarują równy wkład w organizację badań i powstanie pracy.

REFERENCES

Opracowania

- Binková, K., Štěpánková, E. (2023). *Understanding the Motivation of Young Adults to Enlist and Pursue Military Leadership Studies to Become Professional Soldiers*. European Conference on Management Leadership and Governance, 19(1), 45-54
- Elder, G.H. Jr., Wang, L., Spence, N.J., Adkins, D.E., Brown, T.H. (2010). 'Pathways to the All-Volunteer Military'. *Social Science Quarterly*, 91(2), 455-475
- Knopp, D. (2021) Czynniki motywacyjne w służbach mundurowych. *Bellona Quarterly*, (1), 61-76
- Liberacki, M. (2007). Motywy wyboru zawodu oficera w wojsku polskim na podstawie wyników przeprowadzonych badań. *Zeszyty Naukowe/Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych*, 4, 104-111
- Materac, J. (2021). *Kreowanie wizerunku Sił Zbrojnych RP jako gwaranta obronności*. Rozprawa doktorska. Wrocław: Akademia Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki
- Pielka, H. (2000). 'Rodzina – wybór zawodu – szkoła'. *Roczniki Socjologii Rodziny*, XII, 97-105
- Shepherd, S., Sherman, D.K., MacLean, A., Kay, A.C. (2021). 'The Challenges of Military Veterans in Their Transition to the Workplace: A Call for Integrating Basic and Applied Psychological Science'. *Perspectives on Psychological Science*, 16(3), 590-613

Źródła internetowe

- Policja Wielkopolska, *Motywacja osiągnąć a strategię radzenia sobie ze stresem u uczniów klas policyjnych* [online] Wielkopolska Policja. Dostępny pod: <https://wielkopolska.policja.gov.pl/wlk/dzialania-policji/klasy-mundurowe/publikacje-i/210939,Motywacja-osiagniec-a-strategie-radzenia-sobie-ze-stresem-u-uczniow-klas-policyj.html> [dostęp: 6 października 2025]
- SW Research (2025). *Aktualny ranking najbardziej poważanych zawodów* [online] Dostępny pod: <https://swresearch.pl/ranking-zawodow> [Dostęp: 6 października 2025]

Źródła prawne

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 25 lutego 2025 r. w sprawie szkolenia w oddziale o profilu mundurowym (DzU z 2025 r. poz. 266)